

25. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 362 (Студинський К. - академік). – Оп. 1. – Спр. 79 (Статті та виписки про життєвий і творчий шлях Т. Г. Шевченка). – 58 арк.
26. Студинський К. Коли вперше проявився вплив “Кобзаря” Т. Шевченка. вид. в 1840 на руське письменства в Галичині? Критичні замітки // Руслан. – 1897. – № 51. – 4 (16) березня.
27. Студинський К. “Хустина” Тараса Шевченка: Причинок до генези поезій Тараса Шевченка // Руслан. – 1897. – № 89. – 23 квіт.; № 90. – 24 квіт.; № 91. – 25 квіт.
28. Студинський К. В п'ятдесятіліття смерті Тараса Шевченка. – Львів: Накладом автора. 1911. – 32 с.
29. ЦДІАУ у Львові. – Ф. 362 (Студинський К.). – Оп. 1. – Спр. 96 (Зв'язки України з Галичиною). – 51 арк.
30. Поеми Михайла Макаровського. Видав д[окто]р Кирило Студинський. Львів: Накладом А. Хойнацького, 1899. – 86 с.
31. Студинський К. Матеріали до життєпису Ф. Вовка. // Записки НТШ. – Т. 150. – Львів, 1929. – С. 405-427.
32. Студинський К. Богдан Дідицький – poeta laureatus 1867 р. // Наша культура. Науково-літературний місячник. – Варшава. 1935. – Кн. 3. – С. 170-176.
33. Студинський К. Нестор галицької музики Михайло Вербицький / З нагоди 65-ліття його смерті // Наша культура. – 1935. – Кн. 9. – С. 552.
34. Вахнянин А. Спомини з життя (посмертне видання) / Зладив К. Студинський. – Львів, 1908. – 138 с.

А н н о т а ц и я

Исследуются взгляды К. Студинского на актуальные проблемы истории Украины, его украиноведческая деятельность и вклад в собираніе и сбереженіе фольклорно-етнографических памятников украинской культуры.

Олександр Самойленко

**ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА
НА ПІВНОЧІ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.
(ДО ПИТАННЯ ПРО УЧАСТЬ НЕЖИНСЬКИХ ВЧЕНИХ
У ДОСЛІДЖЕННІ ІСТОРІЇ, КУЛЬТУРИ ТА ПОБУТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ)**

Українознавство на сучасному етапі має сприяти розвиткові національної і політичної самосвідомості українського народу, а тим самим – творенню його незалежної держави – гаранта розквіту кожної особистості й усієї нації, утвердження історичного, суверенного буття народу у співдружності народів світу [1]. Цей постулат, що був задекларований ще у 1992 р. на першій міжнародній конференції “Роль вищих навчальних закладів (інституцій) в розвитку українознавства”, не втратив своєї актуальності і сьогодні. Не зважаючи на помітні позитивні зрушення перед українською спільнотою і, в першу чергу, науковцями України стоять нагальні завдання глибокого вивчення, переосмислення, узагальнення та подальшого пропагування історії та традицій нашого народу, а одночас і дослідження основних етапів розвитку українознавства як одного з пріоритетних напрямків наукових знань. У межах цих завдань і здійснено нашу розвідку, метою якої є визначення особливостей українознавчого студіювання на півночі Лівобережжя України і встановлення основних здобутків вчених регіону в цьому напрямі у межах третього етапу розвитку українознавства [2].

Розвиток українознавства у тяжких умовах національної політики урядів Російської імперії та Радянського Союзу є досить складним і далеко неоднозначним процесом. В українській історичній науці ХХ ст. існували окремі закиди щодо пасивності наукового інтересу вчених Лівобережної України 2-ї пол. ХІХ – поч. ХХ ст. до українознавчої проблематики, але, як засвідчують факти і новітні наукові розвідки [3], навіть у період утисків, свавілля і тотальної заборони науковці Лівобережжя не залишали інтересу до питань, пов'язаних з вітчизняною історією та культурою.

У Ніжині певні традиції освоєння української тематики були закладені у 20-х рр. ХІХ ст., коли у місті почав функціонувати один із найстаріших навчальних закладів України – Гімназія вищих наук князя Безбородька. Помітний вплив на формування національно-патріотичних почуттів гімназистів, їх інтересу до української старовини справила діяльність директора навчального закладу, вченого-енциклопедиста І. С. Орлая, який сам цікавився і студював українську історію, був членом багатьох наукових товариств, приятелював з І. Котляревським. Його перу належать дві праці “Коротка історія про Карпато-Русів” (1804) та “Про Південно-Західну Русію” (1826). Директор став одним із ініціаторів створення в Гімназії наукового товариства, “яке б власно займалось історичними дослідженнями, щодо краю відносяться...” [4]. Але товариство не було засновано. Однією з причин цього стала “недостатня кількість в гімназії джерел з історії краю та й не знання його” [5]. Не зважаючи на це І. С. Орлай не відмовився від своїх задумів. Він активно збирав історичні документи і матеріали, проводив археологічні розкопки. До бібліотеки надійшли рукописи ХVІ – ХVІІ ст., грамоти (серед них, Костянтина Острозького 1602 р.), літописи (в тому числі В. Устюга, Г. Грабянки). У 1824 р. директор відправив до Товариства історії та старожитностей російських при Московському університеті, членом якого він був, літопис “О казаках малороссийских и восемь грамот малороссийских гетманов”. Така наполеглива праця дозволила в середині 20-х рр. створити студентське історичне товариство на чолі з відомими у майбутньому вченими П. Г. Редькіним та В. І. Любич-Романовичем [6]. Участь у роботі товариства брало чимало видатних діячів української науки і культури ХІХ ст. Серед них, чільне місце посідає М. В. Гоголь. Саме в Ніжині він захопився українською історією та фольклором, почав збирати народну творчість (пісні, приказки, прислів'я, звичаї, весільні обряди), що увійшла до “Книги всякой всячины, или Подручной энциклопедии”, планував написати багатотомний твір із загальної історії та географії України під назвою “Земля і люди”, над яким письменник працював вже у Петербурзі. Як писав у подальшому М. В. Гоголь, пояснюючі своє захоплення, українська народна пісня “... то народна історія, жива, яскрава, наповнена барвами, істиною, оголююча все життя народу коли він (історик) захоче пізнати справжнє буття, стихії характеру, усі відтінки почуттів, страждань, урочистостей зображуваного народу, коли захоче випити дух минулого віку, загальний характер усієї цілісності і кожної частки її, тоді він дістане повне задоволення: історія народу розкриється перед ним в ясній величі” [7]. Інтерес до української тематики був притаманний також творчості Є. Гребінки, В. Забіли, П. Лукашевича, В. Любича-Романовича, О. Кониського та ін.

Серед викладачів гімназії проблемами українознавства цікавився І. Г. Кулжинський, який надрукував дослідження “Малороссийская деревня” (1827), в якому описав побут, звичаї, фольклор українського села, хоча на думку критики, він дещо ідеалізував життя українських селян. З часом вийшли його твори “Семен Середа, куренной атаман Запорожского войска” (1852), “О зарождающейся так называемой малороссийской литературе” (1863) та ін. Проте, після “справи про вільнодумство” (1828) та закриття

Гімназії вищих наук (1832) розвиток українознавства в Ніжині практично на півстоліття майже припиняється. Лише поодинокі острівці, якими виступали окремі викладачі та студенти Ніжинського ліцею, що вболівали за справу українства, продовжили частково студіювати українознавчу тематику. До них належать викладачі А. Л. Андржійовський, І. В. Лашнюков, М. А. Тулов, М. К. Чалий, П. С. Морачевський та студенти Л. І. Глібов, В. В. Гарновський, М. М. Лазаревський, О. С. Афанасьєв-Чужбинський, брати Сементовські. Помітною подією для патріотично налаштованої громадськості міста та навчального закладу став приїзд до Ніжина у 1846 р. Т. Г. Шевченка. Як згадував О. С. Афанасьєв-Чужбинський, який супроводжував поета у подорожі по Чернігівщині: “Приїзд Шевченка до Ніжина не міг залишитись таємницею. Двері наші не зачинялись. Особливо нас відвідували студенти” [8]. Варто згадати Пилипа Морачевського, який першим в Україні здійснив переклад Біблії українською мовою та у 1853 р. подав його на розгляд Російської Академії наук. На жаль, у друкуванні перекладу було відмовлено і книга побачила світ лише у 1906 – 1911 рр.

Новий, більш плідний етап розвитку українознавства в Ніжині розпочався вже в останній чверті XIX ст. з відкриттям Історико-філологічного інституту (НІФІ). В цей час розширюється діапазон наукових досліджень про Україну, її населення, побут та культуру. Але варто зазначити, що переважали наукові розвідки, які охоплювали лише окремі проблеми історичного минулого українського народу. Передусім викликала інтерес у ніжинських учених давньоруська державність, особливо та її територія, яка пізніше увійшла до складу України. Одним із перших до цієї теми звернувся професор М. Лавровський, який деякий час був директором інституту. У своїх працях “О древнерусских училищах” та “Памятники старинного русского воспитания” вчений, глибоко і всебічно вивчивши джерела, розкрив особливості розвитку освіти та виховання у східних слов'ян. Професора В. Савву цікавили питання про час і місце хрещення княгині Ольги тощо. Значний науковий доробок з давньоруської історії належить професору М. Бережкову. Серед його праць слід відмітити такі розвідки, як: “Святой Володимир – будівничий міст” (1888), “Блаженный Игорь Ольгович, князь Новгород-Сіверський і великий князь Київський” (1893) та ін. Але найбільше зробив для дослідження історії Київської Русі професор В. Ляскоронський. За хистом більше археолог, ніж історик, він проводив численні археологічні розкопки, що дало йому можливість знаходити свіжий матеріал, який допомагав розкривати різні проблеми історичного розвитку цього періоду. Серед робіт даного спрямування заслуговують на увагу “Археологічні розкопки біля м. Лубни Полтавської губернії в урочищі Лиса Гора” (1892), “Про кургани-майдани, що знаходяться на лівому боці р. Дніпро в межах Полтавської губернії і про зв'язок їх з іншими подібними спорудженнями Південної Росії” (1893), “Залишки давнього Лукомльського городища у м. Лукомлі Лубенського повіту Полтавської губернії” (1893), “Археологічні знахідки поблизу міста Таганки Київського повіту Київської губернії” (1896) та ін. Археологічні дослідження дали можливість накопичити матеріал для глибоких узагальнюючих праць: “Історія Переяславської землі з давніх часів до половини XIII ст.” (1903), “Нарис внутрішнього побуту Переяславської землі з давніх часів до половини XII ст.” (1906), “Головні риси громадсько-політичної та церковно-релігійної діяльності князя Володимира Святого і його заслуг” (1916).

Значну роль у вивченні старожитностей та історичних пам'яток Київщини, Чернігівщини та Полтавщини відігравали члени Ніжинського археологічного товариства. Дослідженням курганів доби бронзи у Ніжинському та Остерському повітах займався у 1896 – 1899 рр. М. І. Лілеєв, який зробив спеціальну доповідь на XI Археологічному з'їзді у

Києві (1899).

Цей список дослідників можна продовжити, але й названі вище праці засвідчують, що ніжинських учених цікавили ті землі Київської Русі, на яких відбувалась територіальна концентрація майбутньої Української державності.

Інший період української історії, який привернув увагу науковців Ніжина, була Гетьманська доба. Учених, перш за все, цікавили питання, які були недостатньо висвітлені у тогочасній історіографії. Так, М.Лілеєв займався вивченням історії розколу на півночі Чернігівщини у XVII-XVIII ст. [9], Г.Максимович досліджував проблеми освіти і військової екзерпиції у Малоросії наприкінці XVIII ст., виборами і наказами в законодавчу комісію 1767 р. Ґрунтовною є його праця “Діяльність графа Румянцева-Задунайського по управлінню Малоросією”, в якій здійснено аналіз становища українських земель, що увійшли до складу Російської держави. У 1907 р. професор В. Савва опублікував замітки і матеріали “Із слобідської української старовини XVIII ст.” М.Бережков досліджував науковий доробок вчених XVIII ст. Його, перш за все, зацікавила розвідка О.Ф.Шафонського “Чернігівського намісництва топографічний опис”. У спеціальній статті вчений не тільки розглянув основні аспекти історичного розвитку Чернігівщини, а й додав новий матеріал, який розширював і поглиблював працю Шафонського [10]. Розглядаючи проблеми подальшого розвитку Малоросії, М.Бережков висловив оптимістичний погляд на майбутнє українського народу. Оглядаючи те, що було зроблено попередниками, ніжинський вчений звернув увагу і на романтично-науковий рух до вивчення малоросійської старовини, який був помітним у XVIII – на початку XIX ст. серед представників українських освітянських гуртків, що залишили після себе чимало рукописних праць. Серед них чернігівський дослідник М.Є.Марков, відомий вчений в галузі археології та археографії, краєзнавства та джерелознавства. М.Бережков відмічав уміння Маркова писати жваво, дещо з полемічним відтінком, вступати у наукову дискусію, поправляти, критикувати праці Болтина, Міллера, Рибаківа, Туманського, Г.Полетики, до яких він звертався у своєму дослідженні [11]. М.Бережков неодноразово повторював думку про необхідність випуску окремих рукописів, що стосувались української старовини. Вчений добився того, що у 1910 р. у Москві була видана праця “Михайла Егоровича Маркова разные сочинения к пояснению истории Чернигова. Материалы и заметки”. Аналізуючи дослідження М.Є.Маркова науковець указував на їх характерний недолік, який був притаманний провінційним авторам, коли ті “надто багато займались так званими народними легендами, що пов’язані з місцевими урочищами, вдавались до довільних догадок, марних тлумачень слів і т.п., а речові пам’ятки старовини, які були у всіх на виду, залишали без особливої уваги, не вміли цінувати їх, тому що не було правильного поняття про наукові завдання археології, мало звертались до архівних документів, віддавали перевагу літописам і притримувались літописного викладу” [12]. “Щоденники” М.Бережкова також наповнені цікавими думками, що стосуються України. Вони є прямим свідченням того часу і підтверджують, що проблеми подальшого розвитку Малоросії цікавили і вчених Ніжина.

Говорячи про основні напрямки досліджень української тематики у науковій спадщині вчених НІФІ, слід зазначити, що сучасних проблем розвитку України вони практично не торкалися. Із кола проблем, що цікавили їх, були лише питання освіти та місцевої історії, а також нариси про видатних діячів культури та науки, які були пов’язані з Ніжинською вищою школою.

Певний внесок у висвітлення окремих питань української історії, культури, побуту та фольклору зробили й філологи. Професор К.Радченко відстоював необхідність викладання

в Інституті на слов'янському відділенні української мови та літератури бодай на рівні інших слов'янських мов. Цю ж ідею підтримав і професор П. А. Заболотський, який вказував, що: "К курсу славистики необхідно присоединить изучение языка и литературы Малороссии, Галичины и Буковины" [13]. Але у тогочасних умовах, коли царський уряд продовжував висловлювати своє негативне ставлення до української культури, це здійснити було дуже важко. І все ж вчені НІФІ дещо робили у цьому напрямку. Професор В. Резанов почав у 1900-х роках систематично займатись вивченням давньої української драматургії, шкільного театру, його зв'язку з іншими діями у світовому мистецтві. Його праці отримали високу оцінку вчених Росії та України. Професор М. Сперанський зосередив свою увагу на дослідженні "Енеїди" І. Котляревського, південно-російських (тобто українських) пісень і їх сучасних носіїв. Він проаналізував репертуар бандуриста Т. М. Пархоменка, з яким зустрічався у Ніжині, розкрив особливості української пісні. Цьому була присвячена і його праця "Малорусская песня в старинных песенниках" (1909). Проблемам вивчення українського фольклору, етнографії присвятив декілька своїх розвідок В. Данилов: "Пісні села Андріївки Ніжинського повіту" (1904), "Найдавніше малоруське голосіння" (1904), "Відгомін билин про зміборство Добрині Микитича в українському фольклорі" (1905), "До історії української етнографії" (1909), "Серед кобзарів та лірників" (1911) та ін. Останні дві праці хоча й буди написані за межами Ніжина, але вони створені під впливом того, чим молодий вчений займався у Ніжинській вищій школі.

У 1894 р. у НІФІ з ініціативи професорів М. Бережкова, А. Добіаша та інших було створено Історико-філологічне товариство, почесними членами якого були В. Б. Антонович та М. В. Довнар-Запольський. Товариство мало своє наукове видання – "Сборник Историко-филологического общества при институте кн. Безбородко в Нежине", що активізувало наукову роботу в Інституті. Особлива увага була спрямована на збір документів, дослідження археологічних старожитностей, етнографічних та фольклорних студій, стародруків тощо. Міська управа передала Товариству архів Ніжинського грецького магістрату, документи якого охоплювали життя греків у Ніжині з 1722 по 1872 рр. Письменник Борис Грінченко надіслав до Ніжина кілька стародруків, дружина письменника Пантелеймона Куліша Ганна Барвінок - рукописний збірник народних пісень, псаломщик церкви с Гутівка Борзнянського повіту К Самбурський - портрети гетьманів І. Мазепи, Д. Апостола, К. Розумовського, рукописи "Енеїди" українською мовою і книги про відвідування українським монахом Єрусалима у 1749 р. тощо. Подібні матеріали надходили до Товариства і пізніше, що дозволило скласти цікаву колекцію рукописних документів. Члени Товариства проводили не лише наукову, а й громадсько-пропагандистську роботу. З їх ініціативи, всупереч офіційній забороні, було відзначено ювілей в пам'ять Т. Г. Шевченка. Історико-філологічне товариство проіснувало до 20-х років ХХ ст. і зробило вагомий внесок у розвиток історичної та філологічної науки в Україні.

Проте, необхідно зауважити, що початково дослідницька робота членів товариства стояла осторонь тих проблем, які гостро ставились передовими діячами культури України. Замислитись над цим вчених Ніжина змусив лист відомого українського письменника і громадського діяча Б. Грінченка, який у цей час проживав у Чернігові і проводив у надзвичайно тяжких умовах величезну роботу по українізації краю, добивався викладання рідною мовою у школах, видавав книги українською мовою для бібліотек і шкіл, брав активну участь у різних заходах, направлених на збереження і розвиток української культури. Познайомившись з першими випусками видання товариства, Б. Грінченко написав листа, який адресував його голові А. В. Добіашу: "При всем моем глубоким

уважени к труженикам науки и при полном признании за ними права избирать по своему усмотрению темы для своих научных исследований, я все же не могу удержаться, чтобы не сказать несколько слов о предмете, который поверг меня в большое и -если хотите- грустное недоумение. Нежинское Историко-филологическое общество находится в Нежине, который, в свою очередь, стоит на территории, заселенной малорусской народностью. Между тем содержание Сборника заставляет предполагать, что географы решительно ошиблись, поместив Нежин в Черниговщине, а не в Псковской губернии или, если хотите, даже и в какой-нибудь французской, что-ли, провинции - так мало все содержание Сборника имеет какое-либо отношение к тому населению, среди которого находится ученое учреждение и трудом которого добываются средства для его существования. Если мы признаем (а невозможно этого не признать), что наука существует для людей, а не люди для науки, то неизбежно должны мы преклониться перед мыслью, что народ, среди которого и -значит- для которого существует ученое учреждение, имеет полное право рассчитывать на то, чтобы это учреждение вносило свет научной мысли прежде всего и главнее всего в его собственную жизнь..." [6, 27]. З цим листом були ознайомлені члени товариства і подальші випуски "Сборника" показали, що зауваження письменника були сприйняті позитивно, оскільки він мав рацію, бо дійсно, у перших трьох томах збірника не було надруковано жодного матеріалу, пов'язаного з Україною. У наступних томах ця ситуація змінюється. Починаючи з 4-го тому постійно з'являються досить ґрунтовні дослідження, пов'язані з історією, культурою, фольклором України. Це, зокрема, праці М. Бережкова "Нежинские предания о Полтавском 1709 г.", П. Заболотського "Старейший Запорожский уезд". Остання праця цікава тим, що автор зупинився на історико-етнографічному описі Олександрійського повіту Катеринославської губернії, тобто, місця, де проживали козаки Запорізької Січі. Літературознавець Заболотський так пояснив свій потяг до цієї теми: "Займаючись вивченням літературної діяльності М. В. Гоголя і, зупиняючись між іншим на питанні про історичну повість великого письменника "Тарас Бульба", ми захотіли ближче познайомитись з тими місцями, картину яких розвернув у вказаному творі поет, захотіли подивитись зокрема те місце, звідкіля вилітали "все те гордые львы, откуда разливалась воля и казачество на всю Украину" [15]. Автор сподівався, що на попелищах Запорізької Січі можна буде знайти якісь сліди попереднього побуту, цікаві перекази, легенди і т.п., побувати на знаменних острові Хортиці та на Великому Лузі. Праця П. Заболотського, яка займає більше 50 друкованих сторінок, складається з двох розділів: "Історико-етнографічний нарис Олександрівського повіту Катеринославської губернії" та "Народнопоетична творчість Олександрівського повіту Катеринославської губернії як охоронець пам'яті про історичне минуле". Автор зумів вдало поєднати історичний і фольклорний матеріал, розкрити славу історію Запорізької Січі.

Деякі матеріали виходили за межі регіонального значення, бо торкалися питань зв'язків України з іншими країнами, зокрема торгових відносин з грецькими купцями, які створили цілу колонію у Ніжині. Так, В. Савва, описуючи матеріали із архіву Ніжинського братства і магістрату, зачепив багато питань з історії цього спілкування. Цим же проблемам присвячена і об'ємна записка Бережкова про архів Грецького магістрату.

Питання з історії України піднімаються і на засіданнях Історико-філологічного товариства у Ніжині, на заняттях археологічної комісії. У цьому напрямку інтерес складає публікація П. Ф. Хлопіка про знайдений універсал гетьмана Мазепи, наданий трьом братам Лизогубам, в якому підтверджується право на володіння, що знаходилися біля Чигирини та перейшли до них ще від їх діда по матері Дорошенка. Автор публікації подав у статті

біографії всіх трьох братів Лизогубів.

Весь цей матеріал засвідчує, що ніжинські вчені не стояли осторонь українознавчої проблематики, тому автор не розділяє твердження відомого українського історика О. Гермайзе, який у своїй розвідці “Праця Київського наукового товариства на тлі наукового життя Наддніпрянської України” зауважував, що в Ніжині українська справа стояла слабо і українські інтереси виявлялися не виразно, бо “роботи” М. Бережкова, публікації В. Резанова, що торкалися української історії та історії літератури були виявом холодного, не зігрітого любов’ю і громадським прагненням інтересу до “южно-руського прошлого” з боку людей, культурні інтереси яких були виключно російськими [16].

Після бурхливих подій 1917 р. професори Ніжина створили товариство, яке займалось вивченням історії та культури України. Про це свідчать документ, знайдений в архіві міста: “В виду обстоятельств и потребностей текущего времени, при слагающемся свободном строе жизни, который все мы должны укреплять и поддерживать, местный язык, этнография, история, литература, быт материальный и т.д. должны стать предметом интенсивного изучения. Местные культпросветительные учреждения обязаны принять на себя эту задачу прежде всего и явиться в этом смысле объединяющими центрами. При ИФИ возникает “Общество изучения Украины”. Цель общества – собирание, а затем и разработка материалов для создания “Энциклопедии Украины”. На 1-е место – изучение украинского языка. Общество имеет ввиду приступить к работе следующей очереди - к систематизации, изучению, освещению и разработке общих и спец.вопросов Украиноведения, истории Украины, ее литературы и проч. Предполагается издавать научно-популярный вестник “Украина”...” [17].

У травні 1917 р. відбулося засідання цього Товариства, присвячене 100-й річниці з дня народження М. Костомарова, на якому прозвучали доповіді В. Резанова “Пам’яті Костомарова”, В. Безсмертного “Костомаров як історик України”, В. Розова “Про мову Костомарова” [18]. Більшість учених НІФІ схильно зустріли боротьбу українського народу за відродження власної державності і в серпні 1918 р. прийняли обітницю на вірність Українській державі: “Урочисто обіцяю вірно служити Державі Українській, визнавати її державну владу, виконувати її закони і всіма силами охороняти її інтереси і добробут” [19].

Всі ці підвалини, закладені наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. у Ніжинській вищій школі, дали плідні результати в середині 20-х – на початку 30-х рр. ХХ ст., коли українознавська тематика стала провідним напрямком наукової діяльності нової плеяди ніжинських вчених.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Кононенко Петро. Стан сучасного українознавства та його завдання в розбудові держави // Українознавство в розбудові держави: У 3-х кн. – К., 1994. – Кн. 1. – С. 5.
2. Кононенко П. П. Українознавство: Навч. посібник. – К., 1994. – С. 13-31.
3. Ситник О. М. Василь Григорович Ляскоронський: Життєвий і творчий шлях відомого українського історика, археолога і нумізмата // Український історичний журнал. – 1990. – № 2. – С. 88-89; Остряко А. М. Ніжинська історична школа доба становлення (1875 – 1920) // Україна на порозі ХХІ століття: актуальні питання Історії. Зб. наук. праць. – К, 1999. – С. 124-131; Самойленко О. Г. Розвиток історичної науки в Ніжині в ХІХ - 1-й чверті ХХ ст: Історико-бібліографічний огляд // Література та культура Полісся. Вип. 6. – Ніжин, 1995. – С. 90-108; Самойленко Г. В. Нежинская филологическая школа. 1820 – 1990. – Нежин, 1993; Самойленко Г. В. , Самойленко О. Г. Ніжинська вища школа: від Гімназії вищих наук до університету. – Ніжин, 2000; Коваленко А. Б. М. Н. Бережков-історик-краєвед // Література та культура Полісся. Вип. 1. – Ніжин, 1990. – С. 104-105;

- Коваленко О. Б., Ткаченко В. В. Бережков Михайло Миколайович, російський історик, активний учасник краєзнавчого руху початку ХХ ст. на Україні // Репресоване краєзнавство /20-30-ті роки/. – К., 1991. – С. 334 та ін.
4. Самойленко Г. В., Самойленко О. Г. Ніжинська вища школа: сторінки історії. – Ніжин, 2005. – С. 24.
 5. Інститут російської літератури АН Росії. – Рукописний відділ, ф. 2162, оп. 2, спр. 39, арк. 8 зв.
 6. Самойленко Г. В. Нежинская филологическая школа. 1820 – 1990. – Нежин, 1993. – С. 7.
 7. Кононенко П. П. Українознавство ... – С. 48.
 8. Самойленко Г. В., Самойленко О. Г. Вказ. праця. – С. 103.
 9. Лилеев М. И. Новые материалы для истории раскола на Вятке и в Стародубе XVII-XVIII вв. – К., 1893; Його ж. Из истории раскола на Вятке и в Стародубе XVII – XVIII вв. – К., 1895; Його ж. Из начальной истории раскола в Стародубе // Киевская старина. – 1889. – № 8-9.
 10. Бережков М. Н. А. Ф. Шафонский // Сборник Историко-филологического общества при НИФИ кн. Безбородька. – 1910-1911. – Т. 7. – С. 22.
 11. Самойленко О. Г. Українські студії в науковій спадщині вчених-істориків Ніжинської вищої школи (кін.ХІХ-20-ті рр. ХХ ст.) // Література та культура Полісся. Вип. 21. – Ніжин, 2002. – С. 78.
 12. Бережков М. Н. Михайла Егоровича Маркова разные сочинения к пояснению истории Чернигова: Материалы и заметки. – М., 1910. – С. 3.
 13. Самойленко Г. В. Нежинская филологическая школа... – С. 112.
 14. Інститут рукописів НБУ ім. В.Вернадського, ф. 3, оп. 1, од.зб. 40743, арк. 27.
 15. Заболотский П. А. Старейший Запорожский уезд // Сборник Историко-филологического общества при НИФИ кн. Безбородька. – 1903. – Т.4. – С. 2.
 16. Ростовська О. В. На шляху становлення національної освіти (1917 – 1919) // Сіверянський літопис. – 2000. – № 5. – С. 16.
 17. Известия Нежинского общественного комитета. – 1917. – № 6. – 11 апреля. – С. 3.
 18. Ростовська О. В. На шляху становлення національної освіти ... – С. 29.
 19. Фонд Чернігівського державного обласного архіву в м.Ніжині, ф.387 (1105), оп.1, спр. 1836, арк. 34.

А н н о т а ц и я

Анализируются особенности украиноведческих исследований на севере Левобережной Украины в XIX – начале XX в., анализируются научные работы отдельных представителей Гимназии высших наук князя Безбородька и Нежинского историко-филологического института.

Лілія Підгорна

РОМАНТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ У ФОЛЬКЛОРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА

Ідеї Й. Гердера щодо фольклорного матеріалу зводилися до того, що “поетична творчість кожного народу містить у собі й дух цього народу: через те студіювання поетичних творів необхідне перш за все для того, щоб у них розкрити той народний дух” [1,73]. “Таке стремління, – як вважає Л. Білецький, – доводить до вирішення наукових проблем під впливом ідеалістичної філософії Шеллінга, Гегеля та Фіхте в чисто філософському напрямі про народний дух узагалі” [1,73]. Джерелом цього духу Й. Гердер